

УДК 342.95(477)

В. А. БАБИЧ, Д. С. ЧЕРНЮК

Володимир Анатолійович Бабич, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Національного університету державної податкової служби України

Денис Сергійович Чернюк, студент II курсу юридичного факультету Національного університету державної податкової служби України

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В Україні корупція вже давно набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільства, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей.

Корупція – це одне з явищ, які здатні породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави. Насамперед це стосується політики, економіки, державного управління, а також є однією із ключових передумов існування організованої злочинності¹.

Ш.-Л. Монтеск'є зазначав, що при доступі до соціальних благ завжди виникає спокуса використати їх в особистих інтересах. У своїх працях він писав, що будь-яка людина, яка наділена владою, схильна скористатися нею. Бажання скористатися своїм службовим становищем у сучасного чиновника виникає так само, як і в давньоримського бюрократа².

Ми підтримуємо думку мислителя і, на превеликий жаль, доводиться констатувати той факт, що мало хто за всю історію людства зміг протистояти цій спокусі.

Ш.-Л. Монтеск'є – не єдиний з давніх мислителів, які замислювались над сутністю корупції. Гегель писав, що та частина державної влади, яку одержав для себе окремий індивідуум, втрачена для державної влади загалом³.

Насправді, якщо особа використовує надані їй державою повноваження у власних цілях, то вона є перепорою у повноцінній реалізації влади державою.

М. І. Мельник стверджує: «як правова категорія корупція – збірне правове поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень»⁴. Тобто, тут вона «визначається як комплексне складне поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень, як кримінально-правових, так адміністративно-правових і дисциплінарних»⁵. За влучним твердженням В. Д. Гвоздецького, корупція є системним соціальним явищем. Корупційні правопорушення не існують ізольовано від інших соціальних явищ, а органічно пов'язані з ними⁶.

Корупція – використання особою, зазначеною в частині першій ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей⁷.

Виходячи із законодавчого визначення, ми робимо висновок, що основними ознаками корупції є:

- а) корупційні дії здійснюють особи, які постійно чи тимчасово уповноважені на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування;
- б) систематичне зловживання владою у всіх її гілках – законодавчій, виконавчій, судовій;
- в) діяльність повинна бути протиправною і спрямована на використання зазначеними особами наданих їм повноважень;
- г) мета діяльності – одержання матеріальних благ та інших переваг як для себе, так і для третіх осіб.

Оскільки однією з ознак корупції є її протиправність, це свідчить про те, що корупція являє собою правопорушення.

Корупційне правопорушення – умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність⁸.

Главою 13-А КУпАП передбачено такі склади корупційних правопорушень:

- а) порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172.4);
- б) порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (ст. 272.5);
- в) порушення вимог фінансового контролю (ст. 172.6);
- г) порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (ст. 172.7);
- д) незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172.8);
- є) невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172.9)⁹.

Але не всі із правопорушень, передбачених главою 13-А КУпАП, містять ознаки корупції і це є проблемою для практичного застосування статей 172-6 – 172-9 КУпАП. Стаття 172-6 КУпАП «Порушення вимог фінансового контролю» передбачає відповідальність за неподання або несвоєчасне подання відомостей про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, а також за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента. Об'єктивна сторона даного правопорушення не може містити ознак корупції. Аналогічним чином ознаки корупції неможливо встановити у таких правопорушеннях, як неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених законом, про наявність конфлікту інтересів (ст. 172-7), незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172-8), невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення (ст. 172-9)¹⁰.

Тому, на нашу думку, доцільніше буде віднести ці статті до глави 15 КУпАП (Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління).

У разі виявлення вчиненого корупційного правопорушення уповноважена особа складає протокол. У справах про вчинене адміністративне корупційне правопорушення протокол мають право складати¹¹:

- 1) уповноважені особи органів внутрішніх справ;
- 2) уповноважені особи органів Служби безпеки України;
- 3) уповноважені особи органів державної фіскальної служби;
- 4) уповноважені особи органів управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (про корупційні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків);
- 5) прокурор або уповноважена ним особа з числа працівників прокуратури.

Оскільки розгляд справ про вчинені адміністративні корупційні правопорушення віднесено до компетенції місцевих судів, то після складення протоколу уповноважена особа надсилає його разом з іншими матеріалами до відповідного суду за місцем вчинення корупційного правопорушення у триденний строк з моменту складення протоколу.

У разі вчинення корупційного правопорушення службовою особою, яка працює в апараті суду, протокол разом з іншими матеріалами надсилається до суду вищої інстанції для визначення підсудності.

Уповноважена особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення, одночасно з надсиланням його до суду відправляє повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено, прокурору, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності.

Справи про адміністративне корупційне правопорушення розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне корупційне правопорушення та інших матеріалів справи.

«Адміністративне стягнення за вчинення корупційного проступку, передбаченого КУпАП, може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року із дня його вчинення» – саме це положення є вигідним для ухилення від адміністративного стягнення правопорушниками.

Адже у ч. 4 ст. 277 КУпАП вказано, що строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення може зупинитися. Так, строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення зупиняється судом у разі, якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрадженому чи на лікуванні, у відпустці тощо).

Тобто, зупиняється лише строк розгляду адміністративної справи судом, який становить 15 днів, а про строк, протягом якого можна накласти адміністративне стягнення, нічого не сказано. Це означає, що він продовжує спливати. І правопорушнику необхідно лише дочекатися спливу трьох місяців з дня виявлення корупційного правопорушення, а точніше – з дня складення протоколу про корупційне адміністративне правопорушення.

Ми пропонуємо два варіанти вирішення порушеної проблеми. Перший полягає в необхідності передбачити зупинення судом строку, протягом якого можна накласти адміністративне стягнення разом із зупиненням строку розгляду справи судом, а також додати до ст. 35 КУпПА ч. 7 – «умисне ухилення від явки до суду», – як обтяжуючу обставину, адже якщо правопорушення було виявлено, то його розгляд у спеціально уповноваженому органі слід довести до кінця та одержати логічне закінчення у винесенні постанови у справі. І умисне ухилення від явки до суду не повинно цьому перешкоджати. Другий варіант полягає в редагуванні ч. 2 ст. 268 КУпАП, в якій зазначено:

«При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172-4–172-9, 173, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (міліцією) піддано приводу».

Тобто, при розгляді справ про корупційні правопорушення, присутність особи, яка його вчинила, є обов'язковою. Ми пропонуємо прибрати з ч. 2 ст. 268 КУпАП посилання на ст. ст. 172-4–172-9 та викласти її в такій редакції: «При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 173, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (міліцією) піддано приводу».

Ми вважаємо, що ці дії підвищать авторитет держави та унеможливить легке ухилення від відповідальності за корупційні правопорушення.

При розгляді справ про адміністративні корупційні правопорушення, передбачені ст. ст. 172-4, 172-5, 172-6, 172-7, 172-8, 172-9 КУпАП, обов'язковою є присутність прокурора.

Після розгляду справи про вчинене адміністративне корупційне правопорушення виноситься постанову у справі, яка оголошується негайно після закінчення розгляду справи.

КУпАП за вчинення корупційного правопорушення передбачено два види стягнень:

1) штраф (ст. ст. 172-4; 172-5; 172-6; 172-7; 172-8; 172-9) – є грошовим стягненням, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених Кодексом про адміністративні правопорушення та іншими законами України;

2) конфіскація (ст. ст. 172-4; 172-5) яке полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом, а також дарунка (пожертви).

Але, відповідно до ст. 29 КУпАП, конфісковано може бути лише предмет, що є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Але, оскільки вигода одержана незаконно, то право приватної власності на неї виникнути не може. Отже, робиться висновок, що й конфісковано цей предмет не може бути відповідно до законодавства.

У триденний термін після винесення постанови місцевим судом у справі її копія вручається або висилається особі, щодо якої її винесено.

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу з метою відсторонення правопорушника від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом, а саме:

а) дострокове припинення повноважень особи на виборній посаді, припинення повноважень посадової особи на посаді, звільнення, що здійснюється за рішенням Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, звільнення військової посадової особи з військової служби у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, а також відсторонення такої особи від виконання службових повноважень у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, здійснюється з урахуванням особливостей, визначених Конституцією і законами України;

б) інші особи, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, підлягають звільненню з роботи (служби) у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом.

Детально дослідивши дану тему, ми дійшли висновку, що до звільнення особи, яку в судовому порядку визнали винною у вчиненні адміністративного корупційного правопорушення, як до одного з кінцевих результатів, що має слідувати після винесення рішення відповідним судом у справі та його виконання уповноваженими на те органами доходить дуже рідко, адже в постанові суду за корупційне правопорушення, відповідно до адміністративного законодавства, прямо не вказано звільнення правопорушника в якості санкції, як це передбачено кримінальним законодавством, що негативно впливає на всю систему притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення в адміністративному порядку.

Отже, процес притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які скоїли корупційні правопорушення, є недосконалим та потребує подальшого вивчення й модернізації для подолання такого явища, як корупція, що є гальмом у всебічному розвитку держави.

¹ Курс адміністративного права України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1896080148173/pravo/kurs_administrativnogo_prava_ukrayini

² Там само.

³ Там само.

⁴ Мельник М. Корупція: проблеми визначення сутності і поняття / М. Мельник // Вісник академії правових наук України. – 1998. – № 3. – С. 76.

⁵ Чорна В. Г. Курс адміністративного права України / В. Г. Чорна ; за заг. ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – С. 367.

⁶ Гвоздецький В. Д. Організаційно-правові засади запобігання і протидії корупції в Україні : моногр. / В. Д. Гвоздецький. – К. : МП «Лєся». – С. 81.

⁷ Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України / Офіційний сайт Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3206-17/page>

⁸ Там само.

⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення / Офіційний сайт Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/para1813#n1813>

¹⁰ Лук'янець Д. М. Проблеми використання інституту адміністративної відповідальності в системі заходів запобігання та протидії корупції / Д. М. Лук'янець // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2. – С. 17.

¹¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення / Офіційний сайт Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/para1813#n1813>

Резюме

Бабич В. А., Чернюк Д. С. Особливості адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення.

В Україні корупція вже давно набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя як основний протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. У законодавстві України вказано, що корупція має протиправний характер, а тому є правопорушенням, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність. У даній статті розглянуто особливості адміністративної відповідальності. Автори своєрідним чином висвітлили процес притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення. При детальному вивченні даної теми було виявлено декілька найсуттєвіших проблем та запропоновано раціональні шляхи їх вирішення за допомогою внесення певних змін до чинного законодавства. Дослідивши тему, було зроблено висновки, що процес притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення не досягає всіх кінцевих результатів, а, отже, потребує подальшого вивчення й модернізації.

Ключові слова: корупція, корупційне правопорушення, адміністративна відповідальність, притягнення до адміністративної відповідальності, адміністративне стягнення, склад корупційного правопорушення.

Резюме

Бабич В. А., Чернюк Д. С. Особенности административной ответственности за коррупционные правонарушения.

В Украине коррупция уже давно приобрела признаки системного явления, которое распространяет свое негативное влияние на все сферы общественной жизни как основное противоправное средство решения проблем, достижения определенных целей. В законодательстве Украины указано, что коррупция имеет противоправный характер, а потому является правонарушением, за которое законом установлена уголовная, административная, гражданско-правовая и дисциплинарная ответственность. В данной статье рассмотрены особенности административной ответственности. Авторы своеобразным образом осветили процесс привлечения к административной ответственности за коррупционные правонарушения. При детальном изучении данной темы были выявлены несколько существенных проблем и предложены рациональные пути их решения посредством внесения определенных изменений в действующее законодательство. Исследовав тему, были сделаны выводы, что процесс привлечения к административной ответственности за коррупционные правонарушения не достигает всех конечных результатов, а, следовательно, требует дальнейшего изучения и модернизации.

Ключевые слова: коррупция, коррупционное правонарушение, административная ответственность, привлечение к административной ответственности, административное взыскание, состав коррупционного правонарушения.

Summary

Babych V., Cherniuk D. Features of administrative liability for corruption offences.

Corruption in Ukraine has already acquired the character of a system phenomenon that widens its negative influence over all spheres of social life as a main illicit means of solving problems and achieving certain aims. The legislation of Ukraine notes that corruption is an offence, which entails criminal, administrative, civil or disciplinary responsibility. This article deals with the peculiarities of administrative responsibility for the corruptive deeds. The authors of the article thoroughly set forth the whole procedure of holding a person administratively liable for the corruptive offence commitment. The detailed study of a subject revealed some essential problems, and the efficient ways of their resolve by making some certain amendments to active legislature were proposed. The examination of the subject brought us to a conclusion that the procedure of holding a person administratively liable for corruptive offence doesn't reaches the final aim and, thus needs further study and perfection.

Key words: corruption, corruptive offence, administrative liability, making administratively liable, administrative penalty, corruptive offence composition.